

SKRIVA FÖR INTRIGEN?

Några tankar om forskaren som författare

av Annelie Bränström Öhman

Finns det någon författare i det här rummet?

Ja, frågan är förstås en travesti på Stanley Fishs klassiker *Is There a Text in this Class?* och med den vill jag peka ut en möjlig väg in i det tankerum, den tid och den emotionella och intellektuella gränsson där det akademiska skrivandet försiggår.¹ Det finns naturligtvis inte bara *ett* sådant rum; inte bara *en* sådan upplevelse som är identisk för oss alla. Det jag vill resonera kring är istället det faktum att det finns sådana platser och erfarenheter som är knutna direkt till det vetenskapliga skrivandet som professionell kompetens och kunskapspraktik – och som alltför sällan uppmärksammas i sin fulla komplexitet, som en metodologi i egen rätt och möjligen också en epistemologi.

I grund och botten kretsar därför min inledande fråga kring det dilemma som litteraturvetaren och kulturkritikern bell hooks har sammanfattat så här: ”All academics write, but not all see themselves as writers.”² Med andra ord: det handlar om skrivande som vetenskaplig aktivitet och hur det i sin tur, medvetet eller omedvetet, präglar vårt akademiska identitetskapande. På så vis är min fråga lika enkel som komplex. Jag menar att vår syn på *vad* skrivandet är, *hur* det görs och *vem* den som skriver

är, har avgörande betydelse för hur vi i mer allmän bemärkelse ser på relationen mellan professionell kompetens å ena sidan och vetenskapliga legitimitets- och kvalitetsanspråk å den andra. Vad vi kallar saker spelar roll; orden, benämningarna påverkar i hög grad våra tankar. Om forskaren också är författare – när och hur blir hon eller han det? Vilka skillnader och likheter i arbetet med genreval, stil och form finns i så fall mellan forskaren som författare och, säg, romanförfattaren eller poeten?

Jag är förstås medveten om att jag med min fråga kommer att röra mig in mot det kraftfält av distans och närhet, rädsla och lockelse där mötet mellan litteratur och vetenskap äger rum – och som av förstaeliga skäl har en särskilt stark laddning för litteraturvetenskap som ämne. Vårt forsknings- och tolkningsarbete har traditionellt byggt på en solid dikotomi, ja, emellanåt också underförstådd hierarki, mellan vetenskapligt och skönlitterärt skrivande. Den måste erkännas och synliggöras för att kunna problematiseras. Det förtjänar att förtydligas att mitt syfte här inte är att upphäva skillnaden mellan litteratur och vetenskap. Däremot vill jag försöka närma mig gränslandet mellan dem som en mötesplats; ett möjligt dialogutrymme mellan och

över genregränserna. Förenklat uttryckt är frågan alltså inte bara vad teorin lär oss om poesin utan också vad poesin kan lära oss om teorin? Kan forskaren låna berättartekniker av romanförfattaren och kan romanen låna tankemodeller av forskaren i sitt kunskaps-sökande?

Mitt resonemang kommer således att slingra sig fram och tillbaka mellan det kreativa och vetenskapliga skrivandets domäner, och det som händer däremellan: i glappen, gränzonerna, mellanrummen mellan genrer och olika skrivpraktiker – liksom i tillblivelsens rörelse mellan utkasten och den tryckfärdiga texten. Att jag väljer att lokalisera mitt synfält i mellanrummens metaforiska rymd, har att göra med att skrivandet för mig består lika mycket av det som händer på vägen till den färdiga texten, det som ligger runt omkring och blir över. Artikeln eller boken står alltid i relation till klottret i marginalen, till de ratade utkasten. Med det följer att reflektionen kring mellanrum, ”spill” och marginaler är nödvändigt att ta med om man vill kunna förstå och sätta värde på det akademiska skrivandet som just en professionell kompetens, eller rentav ”spetskompetens”, oavsett om vi sedan i slutänden vågar och vill kalla oss ”författare” eller inte.

Med detta följer att mina utgångspunkter är personliga. Därför är de också, som jag senare återkommer till, politiska, forskningspolitiska i synnerhet. Att ta det personliga, det erfarenhetsbaserade, med sig in i ett vetenskapligt samtal eller en vetenskaplig text innebär inte i sig ett ifrågasättande av gränserna mellan fakta och fiktion; mellan vetenskap och skönlitteratur. Jag vill hellre se det som en markör av ett närmande till en gränsposition och utifrån det ett försök att synliggöra de reflexiva mellanrummen mellan litteratur och vetenskap liksom mellan text och marginal, mellan tanke och ”spill”, liksom mellan stil och politik. På så vis kan mitt val av perspektiv också sägas öppna en dörr på glänt till det forskningsfält

som internationellt betecknas som ”creative nonfiction” (med de alternativa beteckningarna ”literary” eller ”narrative nonfiction”)³ – och en huvudingång till en reflexiv feministisk kunskapstradition som i olika sträckningar och brott löper från 1970-talet och fram till idag. Möjligen är det också därför en position som i vissa delar skulle kunna etiketteras med Lisbeth Larssons användbara term ”autoteori” – det vill säga en ansats att ”sätta teorin i samspel med den subjektiva erfarenheten”.⁴ Sett mot den bakgrunden, är det min förhoppning att min text också kan ge inspiration till ett fortsatt undersökande av stilen som metod; som en möjlig emancipatorisk och epistemologisk strategi.

”Infection in the sentence breeds”

Så låt mig börja just där – i det personliga. En väsentlig del av det ”spill”, de osorterade rester av halvfärdiga tankar och ratade textutkast, som jag har burit med mig genom mitt akademiska liv är starkt känsloladdade.⁵

Jag behöver inte spara pappersarken eller datorfiler för att komma ihåg den ångest som höll mig sömlös i en månads tid när jag skulle skriva min första B-uppsats i litteraturvetenskap. Alltmer hålögd kämpade jag dag och natt för att hitta ett tonfall, en akademisk stilnivå där jag (som jag föreställde mig det) skulle kunna *känna igen min egen röst*. En sådan ambition föll förvisso, det klagjorde mina lärare, helt utanför uppgiftens ramar. Att skriva vetenskapligt hade inget med ”det personliga” eller med en ”egen röst” att göra. Inte heller var ett sådant skrivande nödvändigtvis synonymt med att skriva ”bra”, fick jag veta. Och det skulle – gud förbjude! – absolut inte förväxlas med att skriva ”vackert”. Mot bättre vetande försökte jag ändå förklara för mina lärare att det för mig tyvärr inte fanns någon genväg för språket, förbi ”det personliga”.

Till slut kom jag, bokstavligen, till den punkt när jag inte kunde skriva längre. Ord och meningsbyggnad rasade som korthus bakom mig så fort jag vände ryggen till. Längre kunde jag inte tänka tillbaka på den där tiden utan att fyllas av en intensiv skam. För visst hade det varit nära ögat, alldeles på vippen, att jag blivit avslöjad som den hobbyintellektuella bluff jag innerst inne fruktade att jag var?

Det blev skönlitteraturen som gav mig livlinorna. Jag kände att jag gjorde något förbjudet, nästan subversivt, när jag i ensamhet började lappa ihop mitt svårt inflammerade språkliga självförtroende på nytt, långt mycket mer i enlighet med en poetisk logik än den anbefallna rationella hållningen. I hemlighet började jag njuta av skrivandet, och allra mest när jag hängav mig åt förbjudna metaforiska utflykter. Allt det där ”blommiga” (läs: feminina) och ”känslösa” (läs: poetiska), som jag ända sedan högstadiets svenskuppsatser hade fått höra att man borde undvika om man ville bli tagen på allvar...

Min erfarenhet av den existentiella bottenkänningen i famlandet efter ordfäste när jag skrev min uppsats fick typiskt nog upprättelse först när jag fann Emily Dickinsons febriga rader om hur ett vårdslöst ord utkastat på en sida kan alstra känslökred med överskådliga konsekvenser... som en slags poesins motsvarighet till kaosteoriernas omtalade ”fjärilseffekt”:

A Word dropped careless on a Page
May stimulate an eye
When folded in perpetual seam
The Wrinkled Maker lie

Infection in the sentence breeds
We may inhale Despair
At distance of Centuries
From the Malaria –⁶

I efterhand kan jag tydligt se mönstret i det som hände. Min reaktion på den språkliga vilshenhet som drabbade mig när jag misslyckades med att hitta ett eget vetenskapligt uttryck var

utpräglat känslomässig och kroppslig. Det fick mig att skämmas, svettas, gråta, ligga sömlös om nätterna, gå till jobbet med kroniskt värkande mage. Den hårda vägen fick jag på så vis erfara att skrivandet som sinnlig och emotionell erfarenhet inte har någon egentlig hemortsrätt i det vetenskapliga arbetet. Lite tillspetsat skulle man kunna säga att rädslan för ”emotionella läckage” är lika utbredd i akademien som rädslan för läckage av blod, urin, bröstmjölk och andra kroppsvätskor är bland kvinnor i alla åldrar.⁷ Och språket är på många vis den mest flitigt brukade sanitetsartikeln för att hejda eller åtminstone skylla över läckaget.

Kopplingen mellan känslor och kroppslighet är inte oväsentlig för att förstå den subtila genusprägling som oavbrutet pågår här. Som Sara Ahmed skriver är känslor alltid ”sticky stuff”, och på kvinnors kroppar kletar de allra mest ihärdigt fast eftersom vi alla är medskapare i de språkliga föreställningsvärldar som ledsagar det moderna projektets grundsortering av feminint konnoterad känslomhet och maskulin rationalitet.⁸

”det personliga”

Med det ”emotionella läckaget” sålunda synliggjort och införlivat i meningsbyggnaden är det nu dags att återvända till frågan om ”det personliga” – och med det till förbindelsen mellan stil och politik, vilken också inbegriper mötet mellan poetisk logik och vetenskaplig auktoritet. Och låt mig tillägga: utan att fördjupa mig vidare i frågan om skrivandets kroppslighet vill jag klargöra att jag utgår från den. Den tankebild som står närmast min egen föreställning om färden från idé och känsla till ord och text, är androgynen Orlandos månghundraåriga manuskript i Virginia Woolfs roman med samma namn. En text fläckad av blod, säd, tårar och kärlek – och som sådan en produkt av en långt mycket längre och alltigenom mänsklig historia.⁹

Den värdeladdning som omgärdar ”det

personliga” i akademiska sammanhang måste förstås mot bakgrund av den ambivalenta attityden till känslouttryck – och därmed även till den idealföreställning om ett rationellt och ”rent” (i bemärkelsen ideologiskt och emotionellt neutralt) tänkande, som påfallande ofta genomsyrar både pedagogiken kring och värderingen av vetenskapligt skrivande. Om man hör någon nämna att man kan skönja ”personlighetens avtryck” i en vetenskaplig text är det, som vi alla vet, inte givet att det handlar om en komplimang. Troligare är att det rör sig om en diplomatiskt inlindad korrigerings – eller åtminstone mild fingervisning om att skrivsättet är att betrakta som en avvikelser från gängse stilkonventioner. Mer sällan leds iakttagelsen vidare till den berättigade frågan huruvida valet av skrivsätt är betingat av ämnet eller de teoretiska utgångspunkterna, själva forskningsfrågan. Det är nämligen en vanlig missuppfattning att det ”personliga” eller ”ny-personliga” skrivsätt som under det senaste decenniet fått viss spridning inom feministisk teoribildning skulle ha ett i första hand självbiografiskt syfte. På den punkten ställer jag mig enig med Toril Moi, när hon i sin bok *I am a Woman* (2005) konstaterar att frågan om stil, precis som valet av teori, alltid måste ställas i relation till det syfte man som forskare vill uppnå. Hon konstaterar bara enkelt: ”The personal is not the enemy of serious thought.”¹⁰

Det finns alltså ingen motsättning *per se* mellan att skriva ”personligt” och att ha höga teoretiska ambitioner. Däremot får det ”personliga” anslaget inte heller göras till ett självändamål – och det är en viktig distinktion. Att bara, i poststrukturalistisk anda, hänvisa till forskarens och kunskapens ”situatedness” är sällan skäl nog, menar Moi. Hennes eget och mycket belysande exempel är Simone de Beauvoir, vars systematiska växelbruk av genrer som personlig essästetik, filosofi, historiskrivning och skönlitteratur i *Det andra könet* (1949) fogades samman till en lika originell

som personligt filosofisk ”tankestil”. Beauvoirs genreöverskridande stil är kongenial med ämnets väldiga räckvidd – och den personliga utgångspunkten är absolut nödvändig för att ge det legitimitet. Eller som Beauvoir själv formulerar det i inledningen till *Det andra könet*: ”Om jag vill definiera mig själv är jag tvungen att först tillkännage: ’Jag är en kvinna.’ Denna sanning är den bakgrund mot vilken alla andra påståenden kommer att avteckna sig.”¹¹ Stilen står alltså inte i motsättning till bokens emancipatoriska syftning – den är en olöslig del av den.¹²

Att se valet av stil i relation till textens syfte, eller till dess övergripande forskningsfråga, öppnar flera dörrar som annars riskerar att gå i baklås. Stilen blir i sig ett val av perspektiv; en strategi för utforskande av världen och för samspråk med läsaren. Den blir ett levande och föränderligt känslökikt – inte bara ett konventionsstyrt val av kartong och omslagspapper.

Med ett sådant synsätt kan möjligen också revirdelningen mellan vetenskapligt och litterärt skrivande lösgöras från det protektionistiska vanetänkande det alltför ofta har fastnat i. Därmed inte sagt att revirdelningen ensidigt upprätthålls av lärdomsvärlden. Tvärtom kan den tas till intäkt både för beskäftiga knäppar på fingrarna och hyllningar när exempelvis vetenskapliga verk recenseras av kritiker som själva är skönlitterära författare.

Den förstnämnda varianten, fingerknäppen, fick jag själv uppleva i ett par olika versioner när min bok om kärlekstematiken i Sara Lidmans romansvit *Jernbanan* kom ut för några år sedan. Allra tydligast blev det i poeten Eva Ströms recension i *Sydsvenska Dagbladet*, där hon skrev: ”Tyvärr tenderar språket inte sällan att bli alltför överlastat av metaforer, vilket åtminstone stör min läsning. [...] Att våga skriva ett mindre utsmyckat språk tycks vara en svår konst för många litteraturvetare.”¹³ Formuleringen ter sig kuriös i beaktande av

det strama, för att inte säga närapå ”scientistiska”, stilideal som har varit mer synligt utbrett i svensk litteraturforskning de senaste decennierna. Jag valde därför att ta Ströms påståenden som en komplimang.

Den andra varianten, hyllningen för brottet mot ett konventionellt vetenskapligt skrivsätt, kan illustreras med en recension skriven av en annan poet, nämligen Aase Berg, i en recension av idéhistorikern Karin Johannissons bok *Melankoliska rum. Om ångest, leda och sårbarhet i förfluten tid och nutid* (2009). Berg tar avstamp i den rörelse hon ser i boken in mot ett poetiskt uttrycksätt, som inte underminerar utan kraftfullt förstärker den vetenskapliga textens budskap, rentav gör det subversivt. Med sitt stilval lyckas Johannisson förverkliga det som Berg ser som vetenskapens förnästa bidrag – att inte bara frilägga ny kunskap utan att göra det genom, som hon kallar det, en ”nyskapande nyanseringskonst”:

Även om Johannissons huvudsyfte knappast är uppvigling smyger det sig in ett otippat hopp i texten: hon använder språket på ett sätt som är få akademiker förunnat – på gränslinjen mot det poetiska. Formuleringar som ”malande slapphet” och ”dallrande stiltje” skjuter gestaltande pilar av vaken precision rakt in i minnesbanken för ovanliga stämningar. Johannissons text står för vetenskap när den är som bäst, nämligen som nyskapande nyanseringskonst.¹⁴

Exemplet är intressanta därför att båda kritikerna är poeter och på olika vis reagerar på det de uppfattar som överträdelse eller välkomna uppluckringar av genregränserna. Trots inbördes olikheter kan därtill både min Sara Lidman-bok och Johannissons bok *Melankoliska rum* sägas handla om känslors gestaltningar och kulturella representationer och skrivsättet kan i övergripande mening rubriceras som ”essäistiskt”, med frekventa inslag av sinnliga känslolbilder och litterära stilgrepp som metaforer och liknelser. Det är förstås vanskligt att

dra slutsatser utifrån enstaka exempel. Dock tror jag att man i Ströms och Bergs respektive recensioner kan avläsa den störning eller friktion som varje genreöverskridande textrörelse potentiellt alstrar, särskilt om den ledsagas av ett oväntat eller till och med ovälkommet ”emotionellt läckage”. Hur störningen eller friktionen uppfattas är emellertid alltid avhängigt den läsare som öppnar boken eller tidskriften, bläddrar och låter sina fingeravtryck möta ordens trycksvårta – men det finns en kontaktzon där.

I de lyckligaste fallen kan det bli som i Aase Bergs möte med Karin Johannissons text: ett, som hon skriver, ”otippat hopp”, en pågående ”uppvigling”! Kort sagt: en dialog mellan stil och politik, ömsesidigt buren av författare, text och läsare. En dialog som rymmer, för att låna Jan Kjærstads vackra formulering, möjligheten att väga se och möta ”et særhetsnivå i stemmen” och i det känna igen ”et eller annet skurr [...] en motstand”.¹⁵

Ett akademiskt lapptäcke?

Så långt, kan det vara dags att foga in en lugnande brasklapp till läsaren: min ursprungliga tanke var att låta den här texten utmytna i en personligt hållen bruksanvisning om hur det akademiska skrivandet kan utvecklas till en kreativ praktik med tillvaratagande av intellektuella lika mycket som emotionella erfarenheter, i ett växelbruk av teori och poesi; kritik och fiktion. Bruksanvisningen skulle då kunna utformas som sömnadsbeskrivningen för ett lapptäcke, förslagsvis med förebild i utformandet av den ”story quilt” som Whitney Otto beskriver i romanen *How to make an American quilt* –

What you should understand when undertaking the construction of a quilt is that it is comprised of spare time as well as excess material. Something over from a homemade dress or a man's shirt or curtains for the kitchen

window. It utilizes that which would normally be thrown out as "waste", and eliminates the extra, the scraps. And out of that which is left comes a new, useful object.¹⁶

Ur metalitterär synvinkel skulle Ottos bruksanvisning rakt av kunna gälla som karakteristik för romangenrens flexibla formspråk och böjliga tidsuppfattning. Men tankekedjan bröts av innan jag ens hade börjat skissa på en metod för att överföra den till ett vetenskapligt sammanhang. Hur skulle en sådan på en och samma gång cyklisk och materiell tidsuppfattning och metod – "comprised of sparetime as well as excess material" – och en sådan på en gång slumpartad och eklektisk syn på det empiriska materialet kunna verbaliseras och utforskas i den tidsanda som råder? Och vad värre var: kunde jag verkligen med berätt mod, och i besinnande av mitt ansvar som senior forskare med tillsvidareanställning, verkligen stå och plädера för sådana tidsödande formexperiment? Att jag själv lyckats komma undan med upprepade poetiska inbrott och fiktionella interventioner genom årens lopp gav mig ingen ursäkt för att uppvigla andra att göra samma sak, sade jag mig. Och handen på hjärtat: någonstans måste väl gränsen ändå dras för när stilistiska flyktlinjer börjar spinna ett rhizomatiskt gallerverk av snubbeltråd för karriären?

Kommen så långt i mina tankar började en strof ur en dikt av Kristina Lugn envist att ringa i mina öron: "Gud så dumt/ att gå omkring/ i en expanderande kommun/ och bara tänka på sej själv!"¹⁷ Och plötsligt var det som att orden slog om till auto-travesti, ungefär som autoreverse-funktionen på en cd-spelare. Skillnaden var liten men uppfordrande, ty, nu ljöd refrängen istället: "Gud så dumt/ att gå omkring/ på ett excellerande universitet/ och bara tänka på sej själv!"

Med insikten om att min tilltänkta bruksanvisning är beroende av sådana bortvittrande fästpunkter tvingades jag inse mitt dilemma.

Omgivningarna måste helt enkelt kartläggas, innan frågorna som utgör bevekelsegrunden för min text kan förankras. När de är synliggjorda riskerar frågorna att på nytt bli utsorterade som obehövlige. På det isflaket står jag nu i sällskap med bara alltför många. I en akademisk kultur där fokus närmast med tvång styrs in mot ekonomisk lönsamhet och kvantifierbara (och gärna också kommersiellt gångbara) forskningsresultat riskerar alla sådana samtal att stämpas ut som obehövlige eller "onyttiga".

Bruksanvisningen måste därför anstå. I den tidsanda som omger oss, kalla den senmodern eller nyliberal, har alltför många frågor redan tystnat i de akademiska rummen. Många av dem är frågor och erfarenheter som härrör just ur berättelser eller fenomen som inbegriper mellanrummen i den mänskliga existensens storhet och ynklighet. Det är frågor och erfarenheter vars relevans, ähörarskara eller läsekrets inte längre kan tas för givna – men vars drabbande kraft är beroende av att de får förbli i det oavgjorda, i det icke bevisförda, det inte alltigenom förklarade.

Och likväl är det här vi måste börja; det är här vi står.

Tillfälligt forskningspolitiskt avbrott

Att ingen kommer undan politiken är alltid sant, och idag mer än någonsin. Den nyliberala tidsanda som dominerar det kulturella och politiska rum som omger vetenskapssamhället kryper in under trösklarna i alla akademiska rum, och påverkar oundvikligen också ett samtal som det här – om formerna för det akademiska skrivandet. Frågan är om vi alls längre har råd att föra en förutsättningslös diskussion och förespegla att vi i alla lägen har oinskränkta möjligheter att ta den fulla akademiska friheten i bruk, vare sig vad gäller ämnesval eller val av skrivsätt. Mer än någonsin tidigare

har friheten idag en rörlig växelkurs. Kraven på snabba, utvärderingsbara och ekonomiskt mätbara resultat håller raskt på att förvandla stora delar av den akademiska kulturen, kanske allra mest kännbart inom humanioras discipliner.

Med filosofen Martha C. Nussbaums ord har denna utveckling redan alstrat en "silent crisis", en tystnadens kris, med accelererande global räckvidd inom både utbildning och forskning. Det handlar inte artikulerat om munkavle på, utan mer om en utglesning av, den kritiska debatten. I sin bok *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities* (2010) konstaterar Nussbaum: "The ability to think and argue for oneself looks to many people like something dispensable if what we want are marketable outputs of quantifiable nature."¹⁸

Den humanistiska kunskapstraditionens förmedlande av grundläggande existentiella och demokratiska värden är, tillägger Nussbaum, främst att se som "faculties of thought and imagination", det vill säga som förmågor (exempelvis skolningen av förmågan till kritiskt och analytiskt tänkande), vilka aldrig kan översättas till absolut mätbara resultat. Därför kommer de oundvikligen att ses som *umbärliga* ['dispensable'], och i förlängningen som obehövlige, om de sätts i relation till de prioriteringar som görs när den politiska agendan främst inriktas på mätbara resultat och en maximerad ekonomisk tillväxt. Eller, för att uttrycka det med Sveriges näringsministers, centerpartiledaren Annie Lööf, krassa ord från partiledardebatten i Sveriges Television hösten 2012: "skolans huvuduppgift är ju att rusta eleven för jobb".¹⁹

Umbärligheten hör i sin tur ihop med en vändning av den akademiska kulturen mot en, som jag skulle vilja kalla det, utilitarism eller kanske rättare: *ny-utilitarism*. I universitetssammanhang är det en vändning eller ett skifte som gärna går under kamouflage av eufemismer som "excellens", och som draperas

i konstfullt utformade utvärderingsformulär där kvalitet rutinmässigt omräknas till kvantitet – *antalet* publikationer, *mängden* externa medel... Ja, vi har alla vid det här laget lärt oss refrängen. Det handlar om snabba cash, varken mer eller mindre.

I likhet med andra utilitaristiska projekt vilar excellenstanken på idén om maximering som redskap för att göra alla goda ting ännu bättre, oavsett om det handlar om den klassiska versionen av den högsta halten lycka för den största mängden människor, eller som i vårt sammanhang, den högsta halten av akademisk lycka (läs: *excellens*) – om än att den tillfaller en mindre mängd av människor. Hur man än vill förstå och benämna den här utvecklingen, så är det viktigt att erkänna *att* den har ägt rum och att den fortfarande pågår. I stort och smått är den redan assimilerad i det akademiska vardagslivet, i hela dess räckvidd från samtal vid fikaborden till seminarierummen och de medvetna eller omedvetna överväganden som ligger bakom valen av skrivsätt, språk och publiceringsforum för din nästa artikel eller bok. Vi kan märka det i pragmatiska värdeförskjutningar som att populärvetenskapliga artiklar eller kulturessäer numera underförstått tillräknas ett obefintligt meritvärde i en akademisk CV. Och att de flesta av oss blivit medvetna om att det kan vara ett risktagande att skriva på sitt modersmål, om det inte råkar vara engelska. Liksom överhuvudtaget att välja att skriva monografier istället för artiklar i *peer review*-tidskrifter.

Lika effektivt som modeindustrin lanserar grått som det nya svarta, snurrar omräkningsmodellen för *kvantitet som det nya kvalitet* runt i snart nog alla verksamhetsberättelser och personliga karriärplaner. Orden "kvalitet" och "kvantitet" är ju så snarlika, lika försåtligt närstående som engelskans "content" och "counting": brottytan går mittemellan dem.

"Idag har jag börjat skriva TRE artiklar!" lyder ett utrop från en kollega på Facebook –

"8 ooo tecken före lunch" hojtar en annan statusuppdatering.

Resten följer av sig själv... så fort ordet ”excellens” har yttrats, följer de andra med, friktionslöst, nästan logiskt – som vore de delar i en filosofisk utsaga:

*kvalitetsbaserad
konkurrenskraft
anställningsbarhet
impaktfaktor
världsledande*

Och så vidare... Det är nästan som i en morgonbön; ett rullande och räknande av pärlor i den Akademiska Excellensens eget radband av nådegåvor. Bönemumlet kan höras mellan raderna i vilket officiellt policydokument som helst, från vilket västerländskt universitet som helst från de senaste decennierna. Det är som att själva räknandet och mätandet i sig skulle kunna erbjuda en frizon, utom räckhåll för gengångarna från ett universitetssystem som redan, med Bill Readings närmast profetiska ord från 1997, ligger i ruiner bakom våra ryggar. Bildningskulturen eroderas beständigt under excellensens diskurs.²⁰

Utilitarismens logik är kapitalismens kusin och socialdarwinismens granne. Den kräver anpassning och medverkan – oavsett om det sker i namn av en ”arbetslinje” eller en ”excellenslinje” – och bokför därför alltid ansvaret för misslyckanden på de föregivet misslyckades eller missanpassades skuldnota. Enligt den logiken kan humanioras krympande studentkullar och forskningsanslag skyllas på bristfällig internationalisering och arbetsmarknadsmässig konkurrenskraft; nedskärningen av resurser är så att säga självförvålad. Och omvänt: om humanistisk utbildning och forskning kan visa sig ”nyttig” och dess kvalitet ”mätbar”, vore inte det fantastiskt? Tänk om det faktiskt fungerar! Skulle det inte vara behändigt om det vore sant, att värdet av intellektuella forskarmödor och utbildningsmässig framgång kunde fastställas med sitt mätbara resultat?

Så, vad är det vi gör – syndar på nåden; räknar välsignelser?

Antalet artiklar, antalet citeringar i ”internationella *peer-review*-tidskrifter”, antalet forskare och universitet i ditt forskningsnätverk, antalet doktorander du har följt fram till disputation, antalet tecken och ord du skriver per timme och dag... *etcetera*.

Så, det är här är vi är: vi räknar och vi ber; vi ber och vi räknar. *Drowning by Numbers*.

Solen är som ett väldigt lokomotiv där hon färdas genom Rymden – med sitt följe av planeter – Jordan är en av dem! – och satelliter samt tillfälliga kometer – färdas med en hastighet av 69 508 kilometer i timmen. Cirka²¹

Frågan är inte bara vad vi gör, utan också om vi kan göra något annat? Vill vi, kan vi, törs vi motståndet? Kan vi annat?

Skriva för intrigen?

Det är nu hög tid att återvända till den punkt där jag började, i min travesterande lokalisering av en möjlig identitet som författare i ett akademiskt rum. Mot bakgrund av den ny-utilitaristiska vändningen klarnar bilden av att det som står på spel inte bara är ett val av ord, utan också en maktordning och en statusordning som fått förnyad auktoritet och soliditet i skydd av excellenskulturen. Genom att man normativt skiljer ut och privilegierar en rationell och resultatstyrd kunskapssyn som strategi för vetenskaplig framgång marginaliseras och ”onyttiggörs” underförstått andra mer tidskrävande hållningar, som exempelvis ett (själv-)reflexivt teoretiskt arbete. Ur ett sådant perspektiv går också vetenskap självklart före litteratur – och varje forskare som rör sig över och mellan genregränserna blir ett potentiellt hot mot den etablerade statusordningen. I det ljuset får bell hooks iakttagelse från 1999 onekligen förnyad aktualitet:

Refusing to accept these distinctions was and remains a rebellious act, one that can challenge and disrupt hierarchical structures rooted in a politics of domination both within the academy and in the world outside.²²

Bland de möjliga motrörelserna kan man urskilja en växande ny-narrativ rörelse – om den lite fula formuleringen kan ursäktas. Den sammanhänger i sin tur med en betydligt mer komplex kulturell underström som det skulle föra alltför långt att närmare gå in på här, men som kan sägas manifesteras i en rad perspektivförskjutningar i riktning mot, förenklat uttryckt, ett ”writing before reading”-ideal. Så exempelvis i den ”auto-teori”, som jag i förbifarten nämnde i inledningen, och vars litterära motsvarighet kan iaktas i de senaste årens väg av så kallad ”autofiktio” och som i sin tur står i förbindelse både med det ökade intresset för biografigenren och med olika litterära/fiktiva/självbiografiska do-it-yourself-varianter som ”livsberättelser” eller fan fiction på litterära klassiker.

Många berättigade farhågor har vädrats kring denna utveckling, inte minst i didaktiska sammanhang.²³ Under lång tid har ”writing before reading” varit honnörsord för en hyllad pedagogisk metod, framgångsrikt tillämpad bland annat i barns skriv- och läsinlärning. Omvandlad till kulturell attityd och vetenskaplig hållning rymmer den åtskilligt av problem. Men här finns också frön till förändring, värda att begrunda. I sin produktiva och konstruktiva tappning innebär denna motrörelse i övergripande mening ett ökat intresse för berättande och berättelser som ger legitimitet åt ett annan, långsammare och mindre resultatorienterad syn på ett vetenskapligt kunskapsökande. Allt oftare tas narrativa tekniker i bruk inte bara för att analysera texter utan också för att finna nya former för att förstå det vetenskapliga skrivandet som en berättande genre.

Jag nöjer mig med ett exempel för att illus-

trera detta, nämligen ett uttalande som Toril Moi gjorde på en workshop om akademiskt skrivande vid Duke University i mars 2011. Hon sade: ”Even a dissertation needs a plot.”²⁴ I all sin enkelhet menar jag att det är ett påstående som inte bara ställer åtskilligt av vårt akademiska vanetänkande kring skrivande på huvudet – det formulerar också indirekt en utmaning mot den pågående utilitariseringen av målen och medlen för det vetenskapliga kunskapsarbetet i stort. Genom att riva ner den bärande väggen i bodelningen mellan fakta och fiktion rörs och störs även den underförstådda rollfördelningen mellan litteraturforskaren som i första hand läsare, och den skönlitterära författaren som producent, av texten. I det öppnade mellanrummet står forskaren själv som författare med ansvar för sin berättelse – och den intrig som krävs för att bära fram den till läsaren.

Låt mig förtydliga genom att en sista gång använda mig av den travesti som jag redan ett par gånger har tagit i bruk som sömnadsteknik i mitt än så länge ofullbordade akademiska lapptäcke. Precis som jag inledningsvis vände på Stanley Fishs bevingade fråga om textens närvaro i klassrummet, vill jag nu vända på titelorden till Peter Brooks klassiker *Reading for the Plot*,²⁵ och fråga vilka möjligheter som öppnas om vi leker med tanken att också tillåta oss att *skriva för intrigen*? Kan berättandets attraktionskraft, intrigen som skapar ”suget”, medvetet tas i bruk inte bara för den som läser utan också för den som skriver om litteratur – och i vidaste bemärkelse söker kunskap om den mänskliga existensens ynklighet och storhet?

Frågan måste lämnas öppen för vidare diskussion. Men jag vågar dock påstå att här finns en slumrande möjlighet att, för att åter låna Whitney Ottos ord, foga samman ”new useful objects” av det som tidigare rensats ut som stuvbitar och spill i det vetenskapliga sovringsarbetet. Här öppnar sig, med andra ord, ett möjligt val av en kunskapsväg som prio-

riterar långsamheten före lönsamheten; den ständigt oavgjorda och oförutsägbara mänskliga faktorn före impaktfaktorn – kort sagt, en bruksanvisning för ett humanistiskt kunskapsökande, motströms och underströms, ganska så likt det Michael Ondaatje en gång gav för romanskrivandet:

The first sentence of every novel should be:
"Trust me, this will take time but there is order here, very faint, very human". Meander if you want to get to town.²⁶

Noter

- 1 Stanley E. Fish, *Is There a Text in This Class? The Authority of Interpretive Communities*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1980.
- 2 bell hooks, *Remembered Rapture. The Writer at Work*, New York: Henry Holt & Company, 1999, s. 37.
- 3 Jfr tidskriften *Creative Nonfiction (CNF)*, <http://www.creativenonfiction.org/index.htm>.
- 4 Lisbeth Larsson, "Självbibliografi, autofiktio, testimony, life writing", i *Tidskrift för genusvetenskap* 2010:4, s. 16.
- 5 Se vidare Annelie Bränström Öhman, "'Klädsel kavaj?': reflexioner kring den svenska genusforskningens 'dresscode'", i Anna Johansson (red.), *Svensk genusforskning i världen: globala perspektiv i svensk genusforskning och svensk genusforskning i ett globalt perspektiv*, Göteborg: 2001 samt Annelie Bränström Öhman, "Skrivandets urmörker. En akademisk aria i fyra akter" i Annelie Bränström Öhman & Mona Livholts (red.), *Genus och det akademiska skrivandets former*, Lund: Studentlitteratur, 2007.
- 6 Emily Dickinson, poem 1261, *Collected Poems of Emily Dickinson* (orig. editions, edited by Mabel Loomis Todd and T.W. Higginson), New York: Gramercy Books, 1982.
- 7 Se vidare Annelie Bränström Öhman, "'Show some emotion!' Om emotionella läckage i akademiska texter och rum", i *Tidskrift för genusvetenskap* 2008:2 samt även Annelie Bränström Öhman & Mona Livholts, "Att skriva eman-

- cipatoriskt. Akademisk dialog för två röster”, i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 2003:1.
- 8 Sara Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2004, s. 170.
 - 9 Se även Bränström Öhman 2007, s. 60.
 - 10 Toril Moi, ”I Am a Woman’. The Personal and the Political” i *Sex, Gender and the Body*, Oxford: Oxford University Press, 2005, s. 136.
 - 11 Simone de Beauvoir, *Det andra könet* (orig. 1949, sv. övers.: Adam Inczèdy-Gombos & Åsa Moberg i samarbete med Eva Gothlin), Stockholm: Norstedts, 2002, s. 25.
 - 12 Moi 2005, s. 136.
 - 13 Eva Ström, ”Kärleken på spåret”, *Sydsvenska Dagbladet* 14.7 2008 (recension av Annelie Bränström Öhman, ”kärlek och någonting att skratta åt! dessutom”. Sara Lidman och den kärleksfulla blicken, Pang förlag: Säter, 2008).
 - 14 Aase Berg, ”Melankoliska rum”, *Expressen* 14.4 2009 (recension av Karin Johannisson, *Melankoliska rum. Om ångest, leda och sårbarhet i förfluten tid och nutid*, Bonniers: Stockholm, 2009).
 - 15 Jan Kjaerstad, i ”Fortellingens ramme og fiksjonens ytterkant. En samtale med Jan Kjørstad” (2006), Alice Sommer, Christoffer Linnestad / Bøygen, <http://foreninger.uio.no/boygen/kjaerstad.html>, 11.5 2009.
 - 16 Whitney Otto, *How to make an American Quilt*, Pan Books: London, 1991, s. 9.
 - 17 Kristina Lugn, ur *Bekantskap önskas med äldre bildad herre* (1983), citerad efter *Samlat Lugn*, Alba: Stockholm, 1984, s. 192.
 - 18 Martha C. Nussbaum, *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities*, Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2010, s. 48.
 - 19 *Agenda*, Sveriges Television, söndag 7.10 2012.
 - 20 Bill Readings, *The University in Ruins*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1997.
 - 21 Sara Lidman, *Lifsens rot* (1996), citerad efter samlingsutgåvan *Jernbanan 2*, Stockholm: Bonniers, 2003, s. 650.
 - 22 hooks 1999, s. 37.
 - 23 Se t.ex. Deborah Brandt, *Literacy and Learning. Reflections on Writing, Reading and Society*, San Fransisco: Jossey-Bass, 2009.
 - 24 Toril Moi, ”From the fantasy of the clear day to self-knowledge”, text från workshop-arrangemanget ”Writing is Thinking: Writing as a Way of Life in the Academy”, Duke Graduate School, mars 2011, <http://gradschool.duke.edu/gsa/newsletter/2011/03/writing-as-a-way-of-life-in-the-academy/>, 8.10 2012.
 - 25 Peter Brooks, *Reading for the Plot: Design and Intention in Narration*, New York: A A Knopf, 1984.
 - 26 Michael Ondaatje, *In the Skin of a Lion*, London: Picador, 1987, s. 146.

Summary

Writing for the Plot? Thoughts on Academics as Writers

In one of her books, bell hooks concludes: “All academics write, but not all see themselves as writers.” This paradoxical dilemma is the starting point for this article, which aims to explore and challenge the notion of academic writing and knowledge production as rational, un-gendered and disembodied intellectual activity. Against the backdrop of neoliberal research policies, with their accelerating demands for marketable and measurable results, it is perhaps more important than ever to claim, in the words of Martha C. Nussbaums, “faculties of thought and imagination” as the crucial but unquantifiable core of humanistic education and research. This article argues that the very naming of the practices and skills required for scholarly work affects our understanding of them in terms of professional competence and scientific authority. Furthermore, these normative thought patterns on *what* academic writing is; *who* performs it and *how* it is done often also reveals a hierarchized dichotomy between scientific and literary writing. What would happen if scholars in literary studies would ask themselves not only how, for instance, poetry can be theorized, but also how theory can be ‘poeticized’? Would it possible for the scholar to adopt narrative techniques such as travesty, metaphors and plot? Is it, in short, possible to not only read but also write for the plot? Thus, in highlighting the borderlines and sites of intersection between genres as possible sites of dialogue, the article promotes a plea for a genre-transgressive, embodied and emotional view of the methodologies and epistemologies of academic writing.

Keywords:

Creative academic writing, emotions, feminist theory, excellens, new-utilitarianism